

DUURZAAM INKOPEN

**GA DE
UITDAGING
AAN!**

Ga de uitdaging aan: koop duurzaam in

Duurzame ambities omzetten in concrete daden is niet altijd even gemakkelijk. Ambtenaren worstelen vaak met de vraag hoe duurzaam inkopen in de praktijk handen en voeten te geven. Met deze brochure willen wij u een handreiking doen voor een slim en verantwoord inkoop- en aanbestedingsbeleid. Lang niet alles komt aan bod, wij beperken ons tot de thema's energiebesparing, mobiliteit en schoonmaken. Als Provinciale Milieufederaties denken we graag constructief mee. Heeft u vragen, belt u ons gerust. We zullen u met raad en daad bijstaan. In de brochure komen tevens ambtenaren en wethouders aan het woord. Zij vertellen over hun overwegingen en ervaringen met duurzaam inkopen.

Waarom lokale overheden? Omdat juist bij u enorme kansen liggen om duurzaam in te kopen. Met elkaar koopt u jaarlijks voor 17 miljard euro in; daarmee behoort u tot één van de grootste klanten van de BV Nederland. Bundelt u de krachten en maakt u een vuist voor duurzaamheid, dan geeft u een belangrijk signaal af. U kunt er gezamenlijk voor zorgen dat duurzame producten en diensten een kans krijgen om de markt te veroveren. In dit geval begint een beter milieu bij u, de lokale overheid.

De Provinciale Milieufederaties vragen u om duurzaamheid bij het inkopen niet uit het oog te verliezen. Duurzaam inkopen biedt vele voordelen. Het milieu is erbij gebaat, de aanschaf van energiezuinige producten levert geld op, u geeft als lokale overheid het goede voorbeeld en het leidt vaak tot kwaliteit- en comfortverbetering.

"Ik teken graag voor duurzaam!"

Hoe en waarom duurzaam inkopen

Veel mogelijk

Een overheid die duurzaam inkoop, betreft milieucriteria en sociale criteria in het inkoopproces, zodat uiteindelijk een duurzaam product geleverd wordt. Duurzaam inkopen is voor lokale overheden bepaald nog geen vanzelfsprekendheid. Op het ogenblik kopen de overheden voor 20 procent duurzaam in. Gelukkig groeit de aandacht voor duurzaam inkopen. Of het nu gaat om groene stroom, duurzaam bouw materiaal, energiezuinige kantoorapparatuur of biologische catering, steeds meer overheden maken werk van duurzaam inkopen. Dit resulteert onder andere in minder energieverbruik, beter beheer van natuurlijke bronnen en een eerlijke prijs voor arbeiders en producenten.

Doorbraken realiseren

Overheidsorganisaties geven jaarlijks een bedrag van 30 miljard euro uit aan inkopen en aanbestedingen. Lokale overheden nemen daarvan 17 miljard euro voor hun rekening. Zij vormen daarmee een substantieel deel van de markt voor onder andere kantoorartikelen, weg- en bouwwerkzaamheden, transportmiddelen en energie. Gezamenlijk kunnen lokale overheden doorbraken realiseren door stelselmatig te kiezen voor milieuvriendelijke alternatieven. Lokale overheden kunnen nu investeren in de toekomst. Schaft u meer duurzame producten aan, dan zullen de kosten van deze producten dalen, want een grotere markt betekent immers een lagere prijs. Een voordeel van duurzaam inkopen is natuurlijk ook het boeken van directe milieuwinst.

Duurzaam inkopen geen duurkoop

Duurzaam inkopen hoeft niet duurder te zijn. Het tegendeel is zelfs vaak het geval. Ook al is de aanschafprijs hoger, toch liggen de totale kosten uiteindelijk lager door zuiniger gebruik en minder onderhoud en beheer tijdens de lange levensduur. Denk bijvoorbeeld aan een spaarlamp. Ondanks de hogere aanschafprijs blijkt deze over het geheel genomen 3,5 keer goedkoper dan een gloeilamp. Duurzaam inkopen kan dus juist veel geld besparen.

Juiste timing

Duurzaam inkopen komt vaak aan op een juiste timing. Kies natuurlijke momenten om invulling te geven aan duurzaamheid, bijvoorbeeld bij gemeentelijke nieuwbouw. Bij de aanschaf van een product of dienst zijn er twee momenten in het inkoopproces waar kostenbesparing en duurzaamheid een rol spelen: bij de marktverkenning, wanneer bekeken wordt wat de markt te bieden heeft, en bij het vaststellen van de inkoopbehoefte. Op basis van dat onderzoek valt de beslissing wat er wordt ingekocht. Het goed definiëren van de behoefte levert vaak een nieuw inzicht. Misschien is het zelfs niet nodig om nieuwe producten aan te schaffen, want duurzaam inkopen kan immers ook zijn: niet inkopen.

Lokaal, nationaal en Europees beleid

Binnen het nationaal en Europees overheidsbeleid is de wens om duurzaam in te kopen diep geworteld. In 1997 is in de Nota Milieu & Economie al gesteld dat duurzaam inkopen een taak is voor alle overheden. In 2004 heeft staatssecretaris Van Geel de landelijke doelstelling geformuleerd, dat in 2010 50 procent van de Nederlandse overheidsinkopen duurzaam moet zijn. In een brief aan de Tweede Kamer van 14 juli 2006 stelt Van Geel een extra ambitie voor de departementen. In 2010 dienen bij 100 procent van de rijksaankopen en rijksinvesteringen duurzaamheid als zwaarwegend criterium meegenomen moet worden. De wens komt ook naar voren in tal van Europese richtlijnen. In de in 2004 herziene Europese aanbestedingsrichtlijnen zijn de mogelijkheden om milieu- en sociale criteria te stellen bij overheidsaanbestedingen nadrukkelijk erkend en opgenomen. Binnenkort wordt de Europese Richtlijn Energie-efficiëntie en energiediensten van kracht. Deze richtlijn eist op het gebied van energie-efficiëntie een voorbeeldrol van de overheid met concrete acties. De Europese Commissie heeft ook een handboek over groen aanbesteden uitgegeven, zie europa.eu.int/comm/environment/gpp/pdf/int.pdf.

Lokale Duurzaamheidsmeter

Wilt u als lokale overheid weten waar u staat, breng dan uw inkoopbeleid in beeld met de Lokale Duurzaamheidsmeter. Schenkt uw gemeente eerlijke koffie of thee? Koopt uw gemeente groene stroom? Gebruikt u duurzaam hout? De zestig vragen van de Lokale Duurzaamheidsmeter (www.duurzaamheidsmeter.nl) schetsen een beeld van uw beleid rond thema's als eerlijke handel, klimaat en duurzaam bouwen. De Lokale Duurzaamheidsmeter is opgezet in het kader van een campagne, waarin de Provinciale Milieufederaties, COS Nederland, FairProcura (FairTrade), FSC Nederland, het Klimaatverbond en Milieudefensie samenwerken.

Doet u mee?

De Provinciale Milieufederaties zien graag dat gemeenten zich gaan inzetten voor duurzaam inkopen. Het ondertekenen van de Deelnameverklaring Duurzaam Inkopen is dan een logische stap. Met het ondertekenen van deze verklaring spreken gemeenten de intentie uit om duurzaamheid bij het inkoop- en aanbestedingsbeleid serieus te nemen. Op verzoek van de Milieufederaties hebben al talloze gemeenten deze verklaring ondertekend. Wij hopen dat de overige gemeenten snel volgen. Ook de deelnameverklaring van uw gemeente zou niet mogen ontbreken. Doet u mee?

Wanneer gaat u duurzaam inkopen?

Ondertekening

Door ondertekening spreekt uw gemeente uit werk te maken van duurzaam inkopen. U verklaart dat u de adviezen van het programma Duurzaam Inkopen – onder andere de hulpmiddelen, zoals de menukaart - gebruikt bij de inkoopactiviteiten en de ervaringen met deze hulpmiddelen terugkoppelt naar het programma. Daarnaast vult u de benchmark in en werkt u mee aan de landelijke monitoring.

Wacht niet met tekenen totdat duurzaam inkopen volledig is ingebed. De deelnameverklaring is een intentieverklaring, een ideaal startschot om het inkoop- en aanbestedingsbeleid stapsgewijs te verduurzamen. De ondertekening is bovendien een goed moment om duurzaamheid bij burgers en medewerkers onder de aandacht te brengen.

Meer informatie over duurzaam inkopen kunt u vinden op:

www.senternovem.nl/duurzaaminkopen. Of bel met de helpdesk van SenterNovem 030 - 239 35 33.

Uden zet duurzaamheid in de steigers

Binnen de Brabantse gemeente Uden staat duurzaamheid momenteel hoog op de agenda. Diverse milieudocumenten zijn recent verschenen. Zo presenteerde de gemeente in maart 2006 een milieuverklaring, als onderdeel van het kersverse milieuzorgsysteem. In de verklaring staan doelen als minder energieverbruik, beter scheiden van afval, duurzaam onderhoud van gebouwen en duurzaam bouwen. 'De Deelnameverklaring Duurzaam Inkopen, die afgelopen zomer is ondertekend, past naadloos binnen ons milieuzorgsysteem', vertelt Ingrid van den Berk, milieud adviseur van de gemeente Uden. 'Duurzaam inkopen staat immers ook expliciet in de doelstellingen van het milieuzorgsysteem genoemd. De deelnameverklaring dient volgens Van den Berk als extra stok achter de deur. 'Met de ondertekening zeggen we immers toe dat we meedoen met de benchmark en de tweejaarlijkse landelijke monitoring'. Bepaalde doelen in de Udense milieubeleidsverklaring gaan verder dan de landelijke ambitie van 50 procent duurzaam inkopen in 2010. Zo moet in Uden in 2010 75 procent van de standaard bestellijst van kantoorartikelen uit milieuvriendelijke producten bestaan. Hoe Uden deze doelen gaat uitwerken en realiseren staat nog niet vast. Van den Berk zoekt op het ogenblik naar kansrijke maatregelen. Voor het wagenpark laat ze bijvoorbeeld een Milieu-Efficiency-Scan uitvoeren. 'De scan beoordeelt de verschillende varianten, zoals dieselroetfilters en aardgasvoertuigen, zodat we een afgewogen keuze kunnen maken.' Nu het beleid is ingebed, is het volgens Van den Berk zaak om door te pakken. 'Het fundament ligt er. Maar met enkel woorden op papier is niemand gebaat. Eén van de doelen is inmiddels bereikt. Vanaf dit jaar kopen we voor honderd procent duurzame energie in.'

'Eerder vreemd om géén duurzaamheidseisen te stellen'

Dat binnen de gemeente Rotterdam duurzaam inkopen onderhand gemeengoed is, is deels te danken aan Jan Morren, coördinator bedrijfsinterne milieuzorg. 'Ik ben betrokken bij de meeste aanbestedingen voor de Rotterdamse diensten', vertelt Morren. 'Per productgroep formeren we een werkgroep. Bij het opstellen van het programma van eisen lever ik de teksten aan voor de duurzaamheidseisen.' De centrale aanpak levert veel milieuwinst op. 'Wij sluiten mantelcontracten af waar alle diensten gebruik van maken. Dan hoeft niet elke dienst zelf het milieuwiel uit te vinden.' Morrens inbreng is inmiddels geaccepteerd. De ondertekening van de Deelnameverklaring Duurzaam Inkopen heeft daar zeker bij geholpen. 'Ik begon in 2001, vlak na de ondertekening. Ik kon me beroepen op de verklaring, en daarmee anderen onder druk zetten. In het begin was het nog te vrijblijvend, maar tegenwoordig schuif ik standaard bij elke aanbesteding aan. Het is daarbij wel zaak om duurzame eisen op tafel te leggen die haalbaar en juridisch acceptabel zijn.' Morrens duurzame stempel is inmiddels terug te vinden in tal van mantelcontracten, zoals van kantoormeubilair, papier, drukwerk en catering. Hij geeft enkele voorbeelden van duurzaamheidseisen: 'Een eis die vaak terugkomt, is dat leveranciers ISO 14001-gecertificeerd moeten zijn. Bij papier en hout vragen we het FSC-keurmerk. Voor de catering, waarvoor de aanbesteding binnenkort gaat lopen, vragen we biologische producten. Ook kiezen we voor biologische koffie met het keurmerk van Max Havelaar. Voor de schoonmaak zijn microvezeldoekjes, die je alleen maar nat hoeft te maken, een goed alternatief voor traditionele schoonmaakmiddelen.' Het bedrijfsleven blijkt goed voorbereid op Morrens eisenpakket. 'Alle grote branches houden tegenwoordig rekening met milieuaspecten. Elk groot bedrijf heeft onder meer een ISO 14001-certificaat om te voorkomen dat ze bij aanbestedingen buiten de boot vallen. Het is – zeker als overheid – eerder vreemd als je geen duurzaamheidseisen stelt.'

Schoonmaken

Het schoonmaken van gebouwen is vaak milieubelastend door watergebruik, energieverbruik en het ontstaan van afvalwater. Na het schoonmaken ontstaat bovendien afval, zoals doeken, moppen en verpakkingen. U kunt door eenvoudige maatregelen - zoals hieronder genoemd - een grote milieuwinst maken.

Preventie helpt

Het credo 'voorkomen is beter dan genezen' gaat ook op voor schoonmaken. Voorkom het vuil worden van ruimten. Gebruik bijvoorbeeld deurmatten en dienbladen voor koffiekopjes. Weeg bij aanschaf van meubilair, vloeren en dergelijke ook het schoonmaakaspect mee. Een onderhoudsarme vloer verbruikt 90% minder reinigingsmiddelen dan traditionele vloerbedekking. En als laatste preventie maatregel: maak niet overbodig schoon. Laat niet standaard schoonmaken omdat het zo is afgesproken.

Goede dosering is het halve werk

Twee dopjes zeep per emmer of één maakt veel uit. Hanteer daarom een goed doseersysteem. Dus liever geen handmatige dosering door kneepjes in de fles. Vaak wordt meer dan 40 procent overgedoseerd. Wel goed zijn het doseerstation, het mobiele doseerapparaat, doseerpatronen en/of de doseerkamer in de dop van de fles. Neem de doseervoorschriften van leveranciers ook niet klakkeloos over. Leveranciers schrijven ruime hoeveelheden voor, maar in de praktijk kan hierop 25 tot 50 procent worden bespaard.

Arnhem laat duurzaam schoonmaken

Maandag 27 maart 2006 ondertekende de gemeente Arnhem de Deelnameverklaring Duurzaam Inkopen. 'Met de ondertekening geven we aan dat we duurzaamheidsaspecten mee laten wegen in ons inkoopbeleid', vertelt wethouder Willem Hoeffnagel. Hij vindt het belangrijk dat de Arnhemse gemeenteraad zich achter de verklaring schaart. 'De gemeenteraad ziet graag dat we meedoen. Dus toen de Gelderse Milieufederatie ons begin januari benaderde, maakten we daar meteen werk van.' De gemeente kocht al voor een deel duurzaam in. 'Wij gebruiken groene stroom en onze ambtenaren drinken Max Havelaar koffie. Ook biedt onze bedrijfskantine biologische artikelen aan.' Als voorbeeld voor het vernieuwde inkoopbeleid noemt Hoeffnagel het kersverse schoonmaakcontract voor de gehele gemeente. Het schoonmaakbedrijf startte begin september 2006. 'We hebben verscheidene milieueisen gesteld, onder meer over welke zeepproducten en ontvetters ze mogen inzetten. De informatie over de producten haalden we van de site van SenterNovem (www.senternovem.nl/duurzaaminkopen).' De ondertekening van de verklaring maakt verschil, zo constateert Hoeffnagel. 'Er wordt ruchtbaarheid aan gegeven en er komt pers bij. Dan merk je dat het binnen de organisatie gaat leven. Men beseft dat het serieus is. De ondertekening heeft gezorgd voor een extra impuls. Duurzaam inkopen maakt bijvoorbeeld sinds kort ook onderdeel uit van de workshops aankoopbeleid, die intern worden gegeven. Zo raakt het thema meer ingebed in de organisatie.'

Kies voor minder en beter

Bij het schoonmaken van bedrijfsgebouwen zijn over het algemeen niet meer dan vier verschillende schoonmaakmiddelen nodig: al-lesreiniger of interieurreiniger, een milde sanitairreiniger voor wastafels en wc's, eventueel een vloerreiniger voor speciale vloeren en vloeronderhoudsmiddel voor harde vloeren. Kies verantwoorde schoonmaakmiddelen. Vermijd zuren, chloorhoudende stoffen, fosfaatvervangers en conserveermiddelen. U kunt als inkoper kiezen voor producten waarvoor een milieukeurmerk bekend is zoals het Nederlandse Milieukeur, de Blauwe Engel (een Duits keurmerk) of de Noordse Zwaan (een Scandinavisch keurmerk). Deze instanties controleren de aangesloten bedrijven of leveranciers regelmatig. Ook bij het gebruik van middelen met het Europese Ecolabel is het gebruik van gevaarlijke en ongewenste stoffen gegarandeerd beperkt.

Microvezeldoekje goed alternatief

Met een microvezeldoekje kan zonder schoonmaakmiddelen eenzelfde reinigingsresultaat bereikt worden als bij een traditionele reiniging mét schoonmaakmiddelen. Het doekje is door TNO Reinigingstechnieken getest. Als resultaat bleek dat het microvezeldoekje de meeste vlekken sneller verwijdert dan het conventionele interieurdoekje mét schoonmaakmiddel. De microvezeldoekjes werken vooral goed op gladde oppervlakken, zoals deuren, tafels, tegels, kasten, glas en beeldschermen. Voordelen van het schoonmaken met microvezeldoekjes zijn besparingen op water, schoonmaakmiddelen en tijd (doseran is niet meer nodig). Voorwaarde voor slagen is een mentaliteitsverandering van gebruikers omdat de emmers met sop tot het verleden behoren.

Contracten met schoonmaakbedrijven

Indien u de schoonmaakactiviteiten uitbesteedt, neem dan milieubepalingen op in het contract dat u afsluit met het schoonmaakbedrijf. In het contract kunt u eisen opnemen over onder andere de samenstelling van schoonmaakmiddelen, de wijze van dosering in hoeveelheid en methode en het gescheiden afvoeren van afval door de schoonmakers zoals papier, glas, gft- en restafval.

Schoonmaakbedrijf scoort in Apeldoorn goed op duurzaamheid

De gemeente Apeldoorn zette onlangs samen met zes andere gemeenten de schoonmaak van alle gemeentelijke gebouwen in de markt. Het ging om het schoonmaken en glazenwassen van circa vijftig panden met een gezamenlijk vloeroppervlak van 91.000 vierkante meter. 'We hebben de opdracht Europees aanbesteed', vertelt Ben Polman, teamleider gebouwenbeheer en dienstverlening van de gemeente Apeldoorn. Een Europese aanbesteding betekent dat de volledige selectieprocedure van tevoren op papier moest staan. Polman ervaarde dat als een pluspunt. 'Het dwingt je tot goed nadenken', zegt hij. Binnen de procedure was het thema duurzaamheid sterk vertegenwoordigd. 'Duurzaamheid was één van de gunningscriteria in het bestek. Schoonmaakbedrijven moesten een waslijst aan vragen beantwoorden, onder meer over welke materialen ze toepassen, en over hoe ze hun personeel instrueren. Per onderdeel kon een bedrijf punten verdienen. Duurzaamheid woog uiteindelijk voor 10 procent mee, de aannemerssom voor 50 procent.' De aanbesteding liep van december 2005 tot mei 2006. Na een eerste zogenaamde pre-kwalificatie brachten acht gegadigden een offerte uit. Voor de schoonmaakbedrijven kwamen de duurzaamheidseisen niet als een verrassing, zo constateerde Polman. 'Het viel op dat de branche goed inspeelde op dit thema. Schoonmaakbedrijven zitten niet in een ivoren toren. Ze besteden zelf al veel aandacht

aan het milieu.' Het bedrijf met de meeste punten, dat uiteindelijk de opdracht in de wacht sleepte, scoorde ook goed op de duurzaamheidscriteria'. Terugkijkend is Polman tevreden over de procedure. 'Voor een volgend schoonmaakcontract willen we wel nóg steviger inzetten op duurzaamheidsaspecten.'

Energiebesparen

Dat duurzame inkoop geen duurkoop is, geldt zeker voor energie. Vaak wordt de hogere aanschafprijs op korte termijn al terugverdiend. Voor het energievraagstuk dient de nadruk te liggen op energiebesparing. Kansen te over. Maatregelen als bewegingsmelders in kantoren betalen zich snel terug, zeker met de huidige energieprijzen. Op relatief eenvoudige wijze kan veel worden bereikt.

Computers uitzetten

Computers zijn in elk overheidsgebouw te vinden. Een stekkerdoos met schakelaar doet wonderen. Doe alle stekkers in een stekkerdoos met een aan/uitknop, en zet hiermee alle apparaten in één keer echt uit. Stroomverlies als gevolg van het stand-by staan van de computer behoort daarmee tot het verleden en kan een gemeente veel geld besparen. Uit onderzoek blijkt dat in Groot-Brittannië 37 procent van de werknemers de pc nooit uitzet wanneer zij naar huis gaan. Een jaarlijkse kostenpost van 180 miljoen euro. Het is overigens een fabel dat computers sneller slijten als u ze vaak aan- en uitzet. Een groter beeldscherm verbruikt meer stroom, dus schaf geen grotere beeldschermen aan dan nodig is. Het energieverbruik van de platte LCD-schermen is aanzienlijk lager dan bij CRT-beeldschermen.

Slimmer verwarmen

Gemeenten hebben vaak vele scholen onder hun hoede. Uit onderzoek van SenterNovem blijkt dat scholen en bedrijven jaarlijks minstens 190 miljoen euro te veel aan energiekosten betalen. Dit komt doordat in vrijwel alle scholen en kantoorpanden de lucht- en verwarmingsinstallatie niet goed werkt. De reden hiervan is dat temperatuurvoelers en regelaars verkeerd zijn geplaatst, technische defecten vertonen of omdat een te hoge nachttemperatuur is

ingesteld. Goed beheer en onderhoud van lucht- en verwarmingsinstallaties leveren een gemiddelde besparing in de energiekosten op van 23 procent. Een gemiddelde school kan jaarlijks al snel 5.000 tot 10.000 euro aan energie besparen, met het controleren en afstellen van de centrale verwarming, het zogeheten waterzijdig inregelen (wzi), door erkende installateurs, is deze cv-optimalisatie in de regel binnen één tot twee jaar terugverdiend.

Groter provinciehuis, evenveel energie

Het provinciehuis van de provincie Flevoland staat aan de vooravond van een ingrijpende renovatie. Ook al neemt het vloeroppervlak met 2.250 vierkante meter toe, toch blijft het energieverbruik gelijk. 'In het programma van eisen hebben we een energieprestatiecoëfficiënt van 0.812 vastgelegd. Hiermee blijven we 18 procent onder de norm van het bouwbesluit', vertelt Tjeerd van der Wal, secretaris algemeen directeur van de provincie Flevoland. Tal van energiebesparende maatregelen zijn genomen. Van der Wal somt enkele op: 'Al onze luchtbehandelingskasten zijn voorzien van warmteterugwinning, we kiezen voor energiezuinige verlichting met aanwezigheidsdetectie en lichtregeling. We besteden veel aandacht aan isolatie.' Naast energiebesparing zijn drie energieconcepten onderzocht om duurzame energie op te wekken. De optie 'warmte-kou-

deopslag in het grondwater in combinatie met warmtepompen' kwam als beste uit de bus. 'De provincie heeft voor deze optie gekozen omdat de installatie de hoogste CO₂-reductie genereert. De verwachte CO₂-reductie bedraagt namelijk 93.000 kg/jaar. Dat komt overeen met de CO₂-emissie van 23 woningen', aldus Van der Wal. De provincie Flevoland houdt bij het inkoop- en aanbestedingsbeleid rekening met duurzaamheid. Van der Wal: 'In préselectiedocumenten, offerteaanvragen, programma's van eisen en bestekken nemen we altijd een duurzaamheidparagraaf op. Ook bij het beoordelen van offertes is duurzaamheid standaard een gunningcriterium.

We vermijden onder meer vervuilende of milieuonvriendelijke producten als er alternatieven beschikbaar zijn binnen het budget, en we willen het gebruik van groene energie verhogen.'

Besparen op openbare verlichting

Nieuwe technieken bieden nieuwe mogelijkheden. Zo wordt de openbare verlichting in de gemeente Utrecht voortaan aan- en uitgezet per sms. Het nieuwe systeem werkt met één lichtsensor die bij (on)voldoende licht een sms naar de centrale stuurt. Vanuit deze centrale gaan signalen naar de verschillende schakelpunten in de stad, waarna de straatverlichting aan of uit gaat. Omdat lampen op deze manier alleen nog aangaan wanneer dit echt nodig is, kan veel worden bespaard op energiekosten. De gemeente Utrecht rekent op een besparing van 50.000 euro per jaar op de energie- en bedieningskosten.

Een andere techniek in opkomst zijn LED-systemen (Light Emitting Diode). LED's in het wegdek bieden een 'verlichte geleiding' – de zogenaamde actieve wegmarkering - en maken het verloop van de weg voor de weggebruiker goed zichtbaar. Dit levert een energiebesparing van maar liefst 99 procent op ten opzichte van traditionele verlichting. Bijkomend voordeel is dat de LED-lampjes het leven van planten en dieren niet of nauwelijks verstoren.

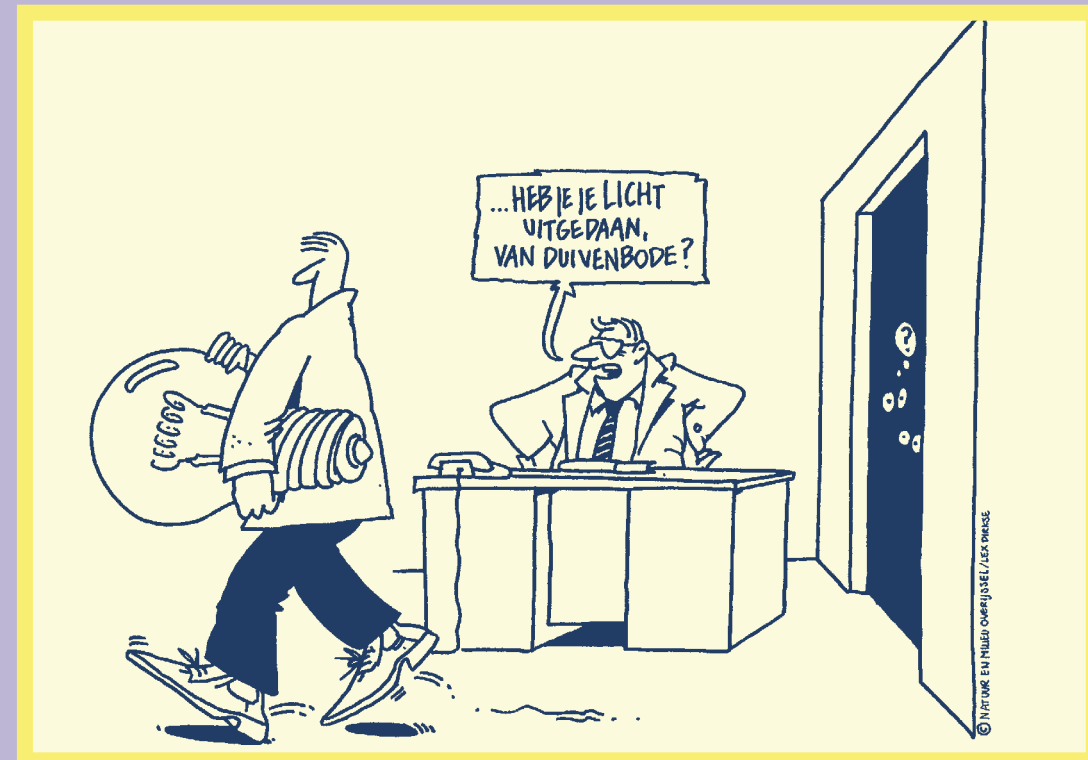
Hoogwaardige binnenverlichting

Het energieverbruik van binnenverlichting brengt een grote milieubelasting met zich mee. Mogelijkheden voor milieuwinst liggen, naast aanschaf van de zuinige armaturen, vooral op het efficiënte gebruik van verlichting. Hierbij speelt naast het individuele verbruikersgedrag het lichtregel-systeem (waaronder bewegingssensoren) een belangrijke rol. Hoogwaardige verlichting met een energie-efficiënt gebruik is tegenwoordig goed realiseerbaar tegen acceptabele kosten.

Energiezuinig bouwen

Een nieuw of gerenoveerd kantoorgebouw gaat vele jaren mee. Wie direct de meest energiezuinige technieken toepast, zorgt meteen voor een jarenlange verlaging van het energieverbruik. Voor de financiering en organisatie bestaan allerlei oplossingen, zowel voor projectontwikkelaars, als voor gebouwenaars en huurders.

Grote kansen liggen ook binnen de bestaande bouw. Talloze energiebesparingsmaatregelen liggen op de plank, zoals dak- en vloerisolatie en een zonneboiler. Belangrijk voor energiezuinig bouwen is een goede communicatie richting burgers en een optimale afstemming tussen de actoren die betrokken zijn bij duurzaam bouwen, in het bijzonder gemeenten, provincies, woningcorporaties en projectontwikkelaars.

De Marne wordt duurzamer

Jeen Hiemstra, wethouder van de Groningse gemeente De Marne, zette afgelopen zomer zijn handtekening onder de Deelnameverklaring Duurzaam Inkopen. De workshop over Duurzaam Inkopen van de Milieufederatie Groningen trok hem over de streep. 'De workshop was uitermate inspirerend, ook omdat de provincie Groningen die dag de verklaring ondertekende. Daarnaast was het boeiend om onderling ervaringen uit te wisselen', vertelt Hiemstra. Sinds de ondertekening zet hij zich extra in voor duurzaamheid. 'Ik heb het beloofd en word erop afgerekend.' Hiemstra noemt tal van duurzame initiatieven die momenteel binnen de gemeente spelen. Van minder papiergebruik tot het uitzetten van kof-

fiezetapparaten na kantoortijd, van besparen op straatverlichting tot een wagenparkscan. Aansprekend project is ook Wonen++, een energieproject om woningen gezonder, comfortabeler en energiezuiniger te krijgen. 'We hebben recent acht informatieavonden georganiseerd voor woningeigenaren. Vraag je aan burgers om het woon- en leefklimaat te verbeteren, dan moet je zelf het goede voorbeeld geven. Dan mag de isolatie van het gemeentehuis bijvoorbeeld niet zo lek zijn als een mandje.' Hiemstra voegt de daad bij het woord. Voor het nieuwe gemeentehuis in Leens staan verscheidene energiemaatregelen op stapel. 'We laten momenteel onderzoeken of warmte- en koudeopslag in de bodem met een warmtepomp mogelijk is. Verder zijn we bezig met zonnecollectoren en met het waterzijdig inregelen – het beter afstellen van onze centrale verwarming. Volgend jaar zou ik graag zien dat de eerste voorjaarszon op ons dak in duurzame energie wordt omgezet.'

Een gemeente die wil kan veel schoner rijden. Nu Europa schonere lucht eist, ook in binnensteden, zoeken vooral grote gemeenten naar oplossingen. Eén van de mogelijkheden biedt het eigen wagenpark. De varianten zijn legio: dieselroetfilters, hybride auto's, aardgasvoertuigen, enzovoort. Wat te kiezen? En wat gaat dat kosten? En wat zijn de alternatieven voor de auto?

De fiets

Meer dan de helft van alle autoritten is korter dan 7,5 km. Wie kleine afstanden fietst, bespaart gemiddeld 1000 autokilometers per jaar. U kunt het gebruik van de fiets bevorderen met behulp van de fiscus. Deze beloont u en de werknemer voor het gebruik van de 'fiets van de zaak' in het woonwerkverkeer met aantrekkelijke fiscale regelingen. Werknemers profiteren van een kostenvoordeel dat kan oplopen tot 50 procent. U kunt de werknemers natuurlijk ook nog een extra fietsvergoeding geven. Ook het aantal parkeerplekken terug brengen stimuleert werknemers met de fiets te komen.

Een contract met OV-fiets is een interessante optie voor bedrijven en overheden. De OV-fiets is de snelle en gemakkelijke huurfiets in het openbaar vervoer. Het is een aantrekkelijke vorm van natransport voor wie regelmatig met de trein reist. Met een OV-fiets kom je meestal sneller en voordeliger op de plaats van bestemming (en weer terug op het station) dan met de bus. Gebruik van de OV-fiets is driedubbel voordeel. Als reiziger bent u niet alleen snel en voordelig maar bovendien uiterst milieuvriendelijk op weg! Kijk op www.ov-fiets.nl.

Het openbaar vervoer

Het gebruik van het openbaar vervoer kan gestimuleerd. De kosten van woon-werkverkeer per openbaar vervoer mogen belastingvrij vergoed worden. U kunt als lokale overheid ook zelf abonnementen en kortingskaarten verschaffen.

Zuinige auto's

De Rijksoverheid gaat zuinige auto's fiscaal stimuleren. Onzuinige auto's worden honderden euro's duurder. Zuinige auto's met energielabels A en B sparen uw portemonnee en het milieu (CO₂-reductie). Zo verbruikt een auto met A-label zeker 20 procent minder brandstof dan een auto met een C- of D-label van dezelfde klasse. Dit levert bij een gebruik van 13.000 kilometer per jaar, een besparing van 6 volle tanks benzine op, ofwel zo'n 360 euro per jaar.

Gemeente Kampen stelt eisen aan huisvuilwagens

De gemeente Kampen ondertekende de Deelnameverklaring Duurzaam Inkopen van SenterNovem in juli 2006. Nieuw waren de voornemens uit de verklaring niet. 'In 2004 hebben we in ons inkoop- en aanbestedingsbeleid een clause opgenomen om aandacht te besteden aan duurzaam inkopen', vertelt Jan Kater, inkoopcoördinator van de gemeente Kampen. Ook al kocht de gemeente al voor een deel duurzaam in - zo werd voor 50 procent groene stroom afgenomen - toch vond Kater de clause hoofdzakelijk een dode letter. Aan Kater als inkoopcoördinator de taak om de clause tot leven te wekken. 'We staan aan het begin van een proces. Er zal nog heel wat water door de IJssel stromen, voordat duurzaam inkopen écht ingebed is in de organisatie.'

De eerste resultaten zijn inmiddels geboekt. 'Bij de recente aanbesteding van schoonmaakactiviteiten is rekening gehouden met duurzaamheidsaspecten. In het bestek stond dat bepaalde milieuonvriendelijke middelen niet mochten worden gebruikt. Onlangs is ook de aanbesteding afgerond voor huisvuilwagens. In het bestek hebben we de Euro 5-normen geëist voor schonere dieselmotoren. Een verregaande eis, omdat de meeste huisvuilwagens nog voldoen aan de Euro 4-normen.' Binnenkort gaat Kampen de bedrijfskleding aanbesteden, en ook in dat bestek gaat Kater duurzaamheidseisen opnemen. Zo wil hij vastleggen dat er geen sprake mag zijn van kinderarbeid in welke vorm dan ook tijdens het productieproces van de kleding. Voordeel van de deelnameverklaring vindt Kater de bijbehorende publiciteit. 'De ondertekening is breed uitgemeten, en heeft in diverse kranten gestaan. Als gemeente hebben wij een belangrijke voorbeeldfunctie. Met deze publiciteit brengen we naar buiten dat we aandacht schenken aan duurzaamheid. Hopelijk doet goed voorbeeld volgen, en zal hier in Kampen de vraag naar duurzame producten toenemen.'

Roetfilters

Dieselauto's stoten roet uit. Door de wagens van een roetfilter te voorzien, voorkomt u de uitstoot van fijnstof. Dat is een enorme milieuwinst. Door het fiscale voordeel voor auto's met een roetfilter - een korting van 600 euro op de aankoopbelasting - zijn de meerkosten bij een nieuwe auto beperkt tot hooguit een paar honderd euro. Maar ook bij bestaande auto's is het mogelijk een roetfilter, met subsidie, in te bouwen.

Zuinig rijden

Verschillende rij scholen bieden trainingen aan om autobestuurders een rustiger rijstijl te leren. Dit zogenaamde 'Nieuwe Rijden', leidt tot minder ongelukken en bespaart zo'n 10 procent brandstof en CO₂-uitstoot. Verschillende verzekeringsmaatschappijen geven kortingen op de autoverzekeringspremie wanneer de bestuurders een rijstijltraining hebben gevolgd. Verder kan het gebruik van hulpmiddelen als toerenteller, cruise control en boordcomputer een besparing van 2,5 procent tot 5 procent opleveren. Het rijden met de juiste bandenspanning bespaart gemiddeld 2 procent op brandstofgebruik en CO₂-uitstoot.

Nijmegen kiest voor rijden op aardgas

Een

van lokale bedrijven zoveel mogelijk overschakelen op aardgas. Drijfveer is het Besluit Luchtkwaliteit, dat gemeenten sinds 2001 verantwoordelijk maakt voor haar eigen schone lucht. 'Nemen we als gemeente geen extra maatregelen dan vinden - vanwege de groeiende mobiliteit - binnenkort overschrijdingen plaats van onder meer de NO₂-concentraties', vertelt Fons Claessen, adviseur duurzame ontwikkeling van de gemeente Nijmegen. Eén van de concrete plannen uit het gemeentelijke luchtplan is het stimuleren van schone brandstoffen. Claessen organiseerde onder meer een werkbijeenkomst, waar hij ook andere bedrijven uitnodigde om mee te doen met een haalbaarheidsonderzoek. 'Naast de gemeente hebben zeven bedrijven hun wagenpark laten doorrekenen op milieu- en bedrijfseconomische aspecten. Een aantal daarvan staat nu positief tegenover aardgas. Het wachten is op het aardgasvulstation, dat naar verwachting binnen een jaar wordt gebouwd.' Bij toekomstige aanbestedingen zal de gemeente Nijmegen aandringen op het rijden op aardgas. 'We zien het liefst dat straks ook huisvuilwagens

sen moeten voldoen aan de grenswaarden voor de Europese uitlaatgasnorm EEV. De EEV-norm is strenger dan de Euro-5-norm die in 2009 gaat gelden', aldus Claessen. Koploper voor het rijden op aardgas is volgens hem de gemeente Haarlem. 'Daar loopt het grootste Nederlandse demonstratieproject op dit terrein: GAIA, dat staat voor Gas Als Ideale Aandrijving. Al in 1995 kochten ze in Haarlem huisvuilwagens op aardgas.' Verscheidene bedrijven in de regio zetten op het ogenblik hun wagenpark om. Momenteel rijden in Haarlem en omgeving al 190 voertuigen op aardgas en er staan vier aardgasvulstations.

Milieufederatie Groningen	Angelique van Wingerden	tel 050-3130800
Milieufederatie Drenthe	Niek de Knegt	tel 0592-311150
Natuur en Milieu Overijssel	Loet van der Heijden	tel 038-4250978
Gelderse Milieufederatie	Maarten Visschers	tel 026-3523740
Natuur en Milieu Flevoland	Marije Hensen	tel 0320-253505
Milieufederatie Noord-Holland	Juriaan Jansen	tel 075-6351598
Zuid-Hollandse Milieufederatie	Frank ter Beek	tel 010-4765355
Brabantse Milieufederatie	Geert Versteegen	tel 013-5356225
Zeeuwse Milieufederatie	Conny Buijs	tel 0113-230075

Tekst: Addo van der Eijk, Angelique van Wingerden
 Redactie: Saskia Op het Veld, Maarten Visschers
 Eindredactie: Saskia Op het Veld, Conny Buijs
 Foto's: diversen, Lex Kattenwinkel, Simon Bijlsma
 Cartoons: Lex Dirkse, Ecocomics
 Ontwerp: FisK

Gedrukt op milieuvriendelijk papier en met milieuvriendelijke inkt

Deze folder en de activiteiten van de Provinciale Milieufederaties rond duurzaam inkopen zijn mogelijk gemaakt in het kader van het landelijke programma Duurzaam Inkopen van SenterNovem. Het programma ondersteunt inkopers bij ministeries, provincies, waterschappen en gemeenten bij het milieubewust inkopen. SenterNovem voert dit programma uit in opdracht van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu.

De Provinciale Milieufederaties

Oktober 2006